

PROVOCĂRI ACTUALE PRIVIND AXIOLOGIA CERCETĂRII PEDAGOGICE

CURRENT CHALLENGES REGARDING THE AXIOLOGY OF PEDAGOGICAL RESEARCH

Maia BOROZAN, profesor universitar, doctor habilitat,
Universitatea Pedagogică de Stat „I. Creangă” din Chișinău

ORCID: [0000-0003-2704-0304](https://orcid.org/0000-0003-2704-0304)

borozan.maia@upsc.md

CZU: 37.01:124.5 DOI: 10.46727/c.03-04-11-2023.p9-17

Abstract

The policy documents pertaining to education, research, and innovation introduce new axiological dimensions in light of the current axiological challenges faced by pedagogical research. This article examines the axiological imperatives of the pedagogical research paradigm, which encompasses a system of shared values that rigorously define the philosophical orientation and require researchers to affirm their axiological position. The scientific community's axiological concerns provide valuable insights into the evolution of philosophical paradigms in education throughout history. The article explores the current considerations surrounding dilemmas and imperatives within the field of axiology in pedagogical research. These considerations encompass various aspects such as the ideal of education, goals and objectives, pedagogical professionalisation curriculum, pedagogical ethics and deontology, axiological determinants of the educational process, methodological decisions, and the axiological identity of the researcher. In the context of the innovative policy, the axiological reformation of pedagogical higher education plays a crucial role in addressing the multitude of uncertainties present in modern education. This is achieved through the transfer of innovative ideas, which aims to facilitate the communication between the creators of scientific knowledge and the practitioners who utilise these innovations. As a result, this article advocates for a reconsideration of teachers' professional standards and a comprehensive exploration of researchers' experiences regarding the strategies for solving axiological dilemmas. The emergent axiological approaches to education play a crucial role in shaping the researchers' identity. These approaches are specifically designed to prioritise the effectiveness of teachers' professional training and establish accountability mechanisms to monitor their performance. The aim of reevaluating the axiological aspects of the education process is to enhance the teachers' axiological potential aiming at improving the quality of education.

Key words: pedagogical research, axiology of pedagogical research, higher education, teachers' professional training, educational innovation, axiological challenges, axiological imperatives, axiological determinants, axiological identity.

„Pedagogia se înscrie în axiologia culturii datorită faptului că este în esență un domeniu de creare a valorilor umane”

Actualitatea și importanța studierii axiologiei cercetării pedagogice este indubitabilă, rezultă din conținutul documentelor de politici ale educației care specifică necesitatea cunoașterii inovatoare și formarea specialiștilor în educație pentru gestionarea proceselor de învățare prin cercetarea-acțiune [8]. În acest sens, Programul național în domeniile cercetării și inovării pentru anii 2020-2023 prevede *„favorizarea excelenței în cercetare, creșterea eficienței sistemului național de cercetare, inovare și asigurarea condițiilor optime pentru generarea de noi cunoștințe științifice obținute în baza cercetărilor fundamentale, aplicative și implementarea fidelă a acestora în practica educației”*. Această activitate emergentă de dezvoltare profesională prin implicare activă în cercetare își certifică explicit valoarea pedagogică prin măsura angajării în procesul responsabil de inovare a educației în care identificarea problemei, planificarea, realizarea acțiunilor investigaționale și evaluarea reflexivă sunt procese inerente cercetării pedagogice fiind interconectate și interdependente generând dinamica pozitivă a formării competențelor investigaționale.

Paradigma cercetării pedagogice și a inovării educației a căpătat valențe multiple, implică abordări multi-, inter- și transdisciplinare, demonstrând necesitatea explorării noilor

cunoștințe științifice, ce vor contribui la consolidarea și validarea practică a competențelor investigative ale personalului didactic.

Abordarea valorică a sistemului de învățământ superior constituie o paradigmă axiologică de natură metodologică, un sistem de orientări teoretice ce guvernează învățământul superior pe direcția cercetării, edificării și afirmării valorilor profesionale ale cadrelor didactice. Educația superioară bazată pe valorile profesionalizării didactice oferă diverse oportunități de cercetare pedagogică a factorilor ce contribuie la valorizarea spațiului educațional prin crearea unei axiosfere a procesului educațional în învățământul superior, prin recunoașterea studenților ca valoare unică, orientarea conștiinței profesionale a acestora spre valorile profesionale. În acest sens, stimularea conștiinței axiologice pentru autodezvoltarea culturii pedagogice va asigura autorealizarea și afirmarea profesională.

Conținutul axiologic al formării profesionale a pedagogilor este complex abordat multiaspectual în literatura de specialitate, fapt, care se datorează rezonanței largi a problemelor axiologice și tendințelor de clarificare a priorităților axiologice ale cercetării pedagogice. Această tendință se reflectă în apariția unor variate opinii exprimate în această privință de către S. I. Maslov, T. A. Maslova (2013), care explorează gama de probleme legate de abordarea axiologică în pedagogia modernă subliniind, că „*termenul de referință în axiologia educației este conceptul de valoare, care reflectă semnificația socio-culturală a cercetării fenomenelor educației în raport cu valorle pedagogice*”. Cercetătorii din varite spații geografice subliniază existența multiplelor incertitudini axiologice ale educației contemporane, rațiuni din care „*evaluarea valorilor pedagogice ale fenomenelor educației necesită o cercetare teoretică aprofundată și o fundamentare științifică solidă*”. Autorii explică din perspectivă valorică, că misiunea prioritară a învățământului superior pedagogic constă în afirmarea în cercetare și inovare a competențelor profesionale ale viitorilor pedagogi, demonstrând că „*axiologia învățământului superior ca și context al profesionalizării didactice trebuie să asigure unitatea indisolubilă a valorilor intelectuale, emoțional-valorice și valeologice*” [Apud, 1].

Din aceste considerente, *abordarea axiologică a pregătirii profesionale a pedagogilor* presupune formarea unor orientări și atitudini valorice în deplin acord cu provocările axiologice ale educației contemporane. Valorile acționează ca principale componente ale structurii de personalitate a cadrelor didactice și determină, pe termen lung, calitatea axiologică a activității pedagogice. Cunoașterea științifică și înțelegerea principalelor dimensiuni ale abordării axiologice în procesul profesionalizării didactice a cadrelor didactice implică cercetări pedagogice calitative, orientate spre înțelegerea realităților sistemului educațional, contribuind la extinderea și completarea cunoștințelor teoretice și practice dobândite în domeniul axiologiei educației prin prisma identificării necesităților științei pedagogice [2].

Oportunitatea valorizării cercetării pedagogice în învățământul superior rezultă din responsabilitatea personalului didactic universitar de realizare a rolului profesional de cercetător prin investigații și transfer inovațional, prin elaborarea și implementarea unor valori științifice originale necesare promovării culturii cercetării. Astfel, cercetarea universitară este determinată de presiunea pentru asigurarea echilibrului în contextul predării-cercetării-dezvoltării – acordarea de servicii profesionale pentru comunitate. Potențialul inovativ al universității contemporane poate fi stabilit prin calitatea mediului stimulativ cercetării.

Provocările axiologice în raport cu cercetarea pedagogică, în esență, constituie un indicator al evoluției istorice a paradigmatelor filosofice ale cercetării, impuse prin conținuturile axiologice ale documentelor de politici ale educației ce orientează spre activitatea de cercetare și inovare

pentru renovarea permanentă a standardelor profesionale și afirmarea poziției axiologice în cercetarea pedagogică (Fig. 1).

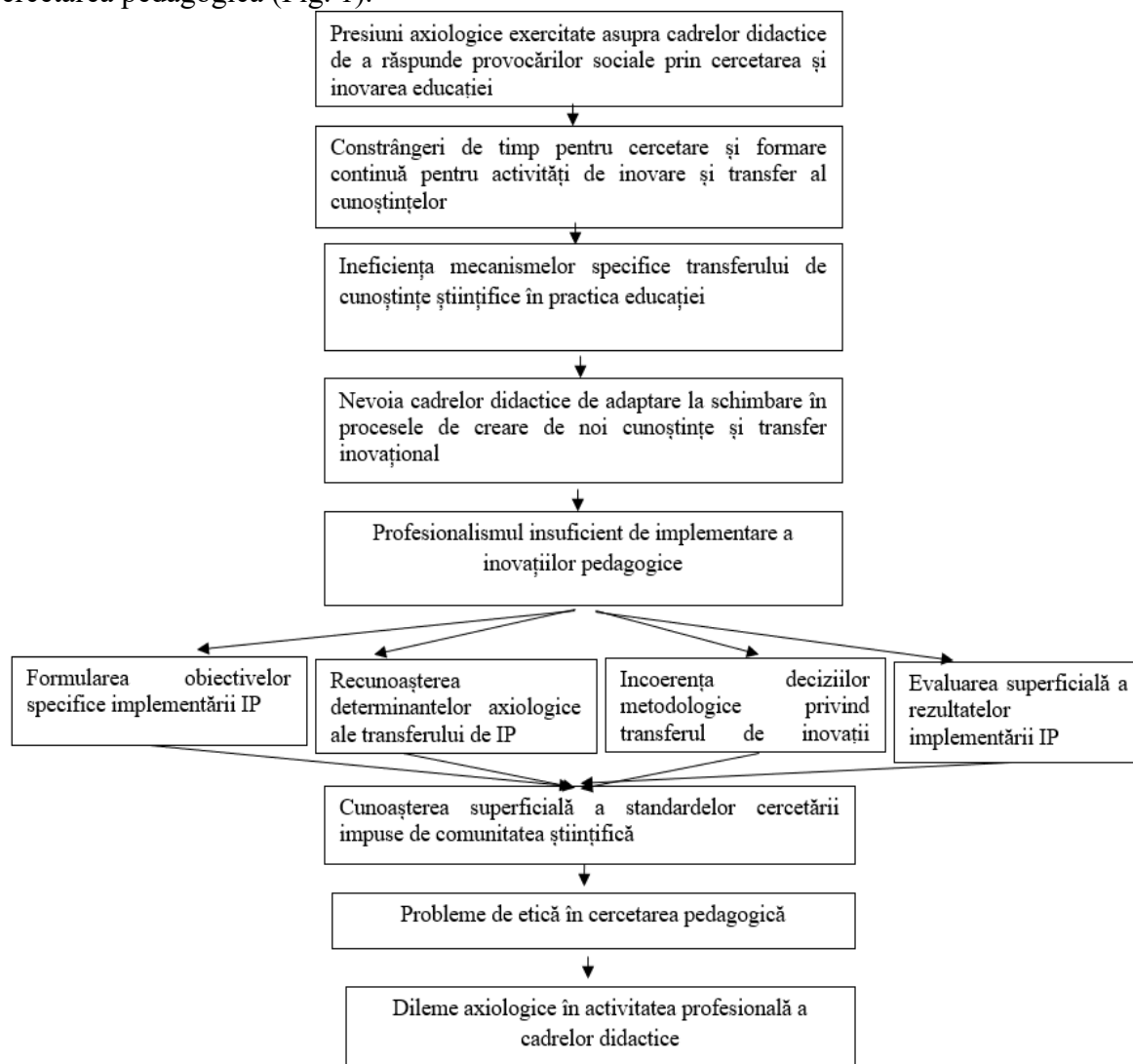

Figura 1. Provocări axiologice privind cercetarea pedagogică

Presiunile axiologice ale comunității pedagogice vizând cercetarea și inovarea procesului educațional la toate treptele sistemului de învățământ implică respectarea normativității pedagogice.

În condițiile evoluției gândirii științifice contemporane, inclusiv în domeniul științelor educației, progresul științei se explică prin tendințele de creare a unor echipe reprezentative de cercetare, actualitate deosebită în acest sens având crearea și dezvoltarea școlilor științifice, care asigură un mediu favorabil pentru formarea unor generații de cercetători și dezvoltarea pertinentă a noilor direcții de cercetare.

Transferul de cunoștințe este funcția contemporană a universității inovative și antreprenoriale și din aceste considerente dezvoltarea competențelor investigaționale prin valorificarea tehnologiilor didactice inovative bazate pe cercetarea acțională constituie un indicator al calității serviciilor educaționale în învățământul superior. În această ordine de idei, „vectorul prioritar al politicii inovative se referă la identificarea și validarea unor mecanisme de transfer inovational necesare pentru a facilita comunicarea între cercetători și utilizatorii ai inovațiilor, practicieni în domeniul educației” [7].

Din aceste considerente specificul cercetării pedagogice reflectă cunoașterea pedagogică în plan ontologic, epistemologic, metodologic, axiologic și praxiologic. Paradigma cercetării pedagogice la nivelul domeniilor axiologice (Fig. 2) descrie un sistem de valori și reprezentări comune ce definesc orientarea filosofică a cercetătorului și ghidează cercetarea pedagogică asigurând valorificarea sistematică a principiilor științelor educației. Paradigma cercetării pedagogice reflectă inerent convingerile cercetătorilor despre problema explorată și îl direcționează în procesul investigațional la nivelul unor acțiuni concrete: *selecția problemei, stabilirea metodologiei, crearea noilor valori științifice și formularea argumentelor privind valoarea teoretică și practică a rezultatelor investigației* [9].

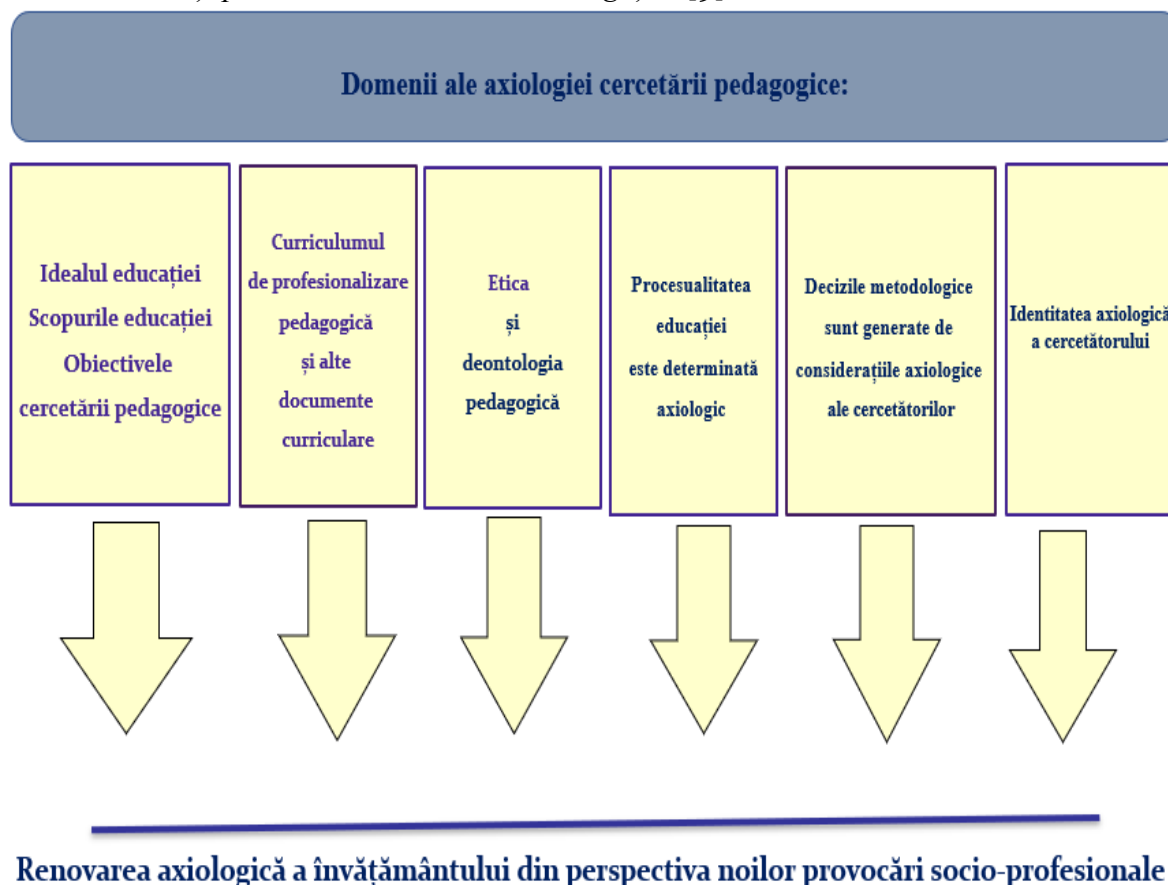

Figura 2. Domeniile axiologiei cercetării pedagogice

Reconsiderarea și valorificarea pertinentă a cercetării în învățământul superior pedagogic constituie un catalizator al producerii unor strategii fertile de formare profesională, ce asigură inovarea practicii pedagogice, constituind un indicator al calității demersurilor de formare profesională a cadrelor didactice, stimulative în planul eficientizării activității educaționale și a dezvoltării științei pedagogice [13]. Angajarea cadrelor didactice în cercetarea pedagogică pentru inovarea educației implică acțiuni autoreflexive de: *elaborare a unor mecanisme funcționale de cercetare prin acțiune și transfer inovațional; planificare a implementării inovațiilor pedagogice în procesul activității profesionale; angajare creativă și interpretare științifică a eficienței inovării prin valorificarea unor metodologii complexe de cercetare pedagogică de natură cantitativă/calitativă* [4]. Scopul investigației evidențierea imperativelor axiologice ale paradigmei cercetării pedagogice (Fig. 3) din perspectiva prevederilor stimulative ale politicilor educației pentru amplificarea cercetărilor și implementarea inovațiilor pedagogice.

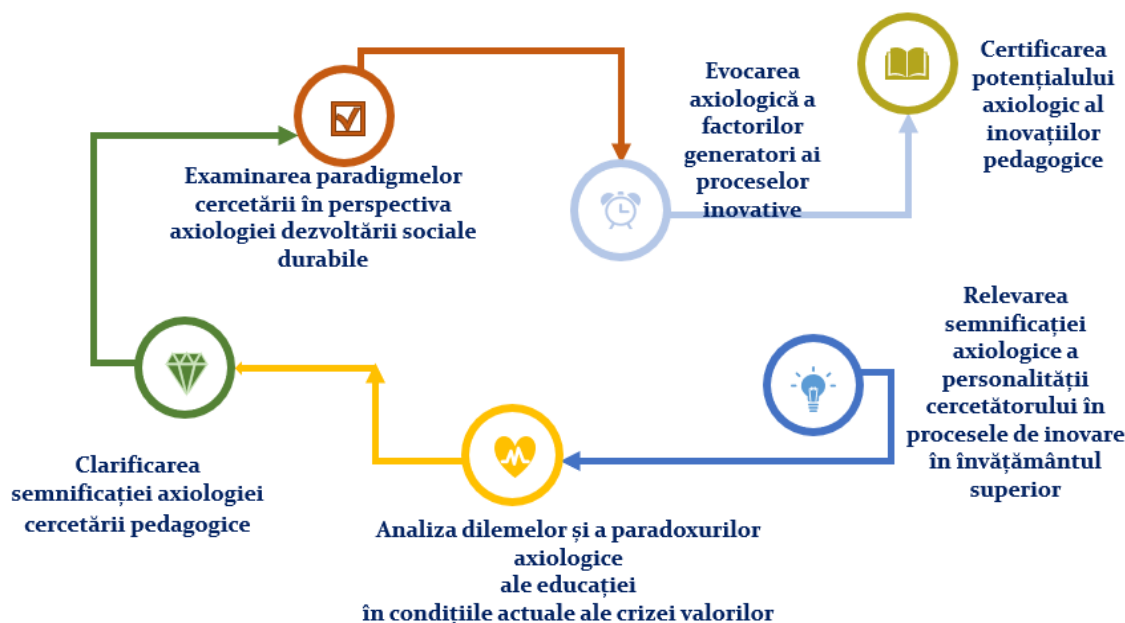

Figura 3. Imperative axiologice ale paradigmei cercetării pedagogice

Din aceste considerente formarea profesorilor pentru cercetarea și inovarea educației constituie o prioritate axiologică ce rezultă din problematica lumii contemporane.

Contextul axiologic al cercetării pedagogice în învățământul superior este plurideterminat [5]:

- (a) de avansarea comunității științifice globale în era cunoașterii care implică valorificarea potențialului axiologic al educației promovat de paradigma dezvoltării durabile;
- (b) de progresul rapid al cercetării pedagogice și de nevoile forței de muncă în continuă schimbare care exercită presiuni axiologice asupra sistemelor de educație și formare profesională;
- (c) de paradoxurile axiologice ale procesului educațional care reflectă existența întârzierilor majore între cercetarea științifică, nevoile pieței muncii și conținuturile educației;
- (d) de metamorfozele axiologice inerente diferitor culturi și societăți și din aceste rațiuni filosofia cercetării explică schimbarea axiologică ca pe o caracteristică constantă a istoriei omenirii;
- (e) problematica axiologică a cercetării pedagogice implică evidențierea imperativelor axiologice și a vectorilor orientării axiologice a proceselor de inovare în educație.

Paradigma cercetării pedagogice precizează explicit poziționarea filosofică a cercetătorului din perspectiva dimensiunilor ontologice, epistemologice, metodologice și axiologice al cercetării (natura, tipul și sursele de generare a cunoștințelor) [9]:

- a. dimensiunea ontologică reflectă sistemul de credințe filosofice despre natura ființei și existenței, orientează epistemologic și metodologic căutările în raport cu problema de cercetare;
- b. abordarea epistemologică implică valorizarea filosofiei cunoașterii științifice;
- c. dimensiunea metodologică vizează designul cercetării;
- d. dimensiunea axiologică a paradigmei cercetării pedagogice reflectă abordarea unor probleme etice ale cercetării pedagogice.

Fundamentele teoretice ce asigură determinarea conținutului axiologic al educației profesionale a cadrelor didactice reflectă poziții axiologice ale cercetătorilor privind rolurile profesionale și competențele pedagogice ce asigură realizarea eficientă a acestora și certifică nivelul culturii pedagogice, valoarea entuziasmului pedagogic, cultura spirituală și armonizarea valorilor măiestriei pedagogice și artei educației [11].

Poziționarea cercetătorului în contextul investigațiilor pedagogice presupune aderarea la anumite filosofii majore ce reflectă abordări axiologice în valorificarea metodologiei specifice de cercetare [12]:

Filosofii de referință în cercetarea pedagogică	Axiologie	Metodologii de cercetare
<u>Pozitivism</u>	Cercetătorul este independent de date și menține o poziție obiectivă	Bine structurate, eșantioane mari, măsurare, metode cantitative și calitative de cercetare
<u>Realism</u>	Cercetarea este valoroasă; cercetătorul este părtinitor de viziuni, experiențe culturale și educație	Metodele alese se potrivesc subiectului, cantitativ sau calitativ
<u>Interpretativism</u>	Cercetarea reflectă valori, cercetătorul face parte din ceea ce este cercetat	Eșantioane mici, investigații calitative
<u>Pragmatism</u>	Valorile au rol important în interpretarea rezultatelor, cercetătorul adoptând puncte de vedere obiective și subiective	Proiecte cu metodologii mixte, cantitative și calitative

Dezbaterile științifice îndelungate privind interpretarea fenomenelor educației din perspectiva teoriei valorilor au declanșat așa-numitul „război al paradigmelor” și au determinat abordarea paradigmatică în cercetarea pedagogică care reflectă aderarea cercetătorului la un anumit model sau paradigmă a educației [14]:

(a) *valorificarea paradigmei multiple* presupune că „cercetările pedagogice cantitative și calitative sunt compatibile și complementare.

(b) *valorizarea paradigmei unice* presupune că metodele cantitative și cele calitative pot fi combinate într-o singură paradigmă (Barnes, 2019, Hall, 2023).

Paradigmele cercetării pedagogice („pragmatismul”, „realismul critic”, paradigma „transformatoare”, pluralismul dialectic și postmodernismul) servesc ca fundal teoretic pentru abordarea filosofică în cercetare (Barnes, 2019, Fetters și Molina-Azorin, 2017, Ghiara, 2019). Spre exemplu, pragmatismul ca filosofie a cercetării pedagogice este paradigma ce deschide cercetătorilor multiple opțiuni axiologice. Astfel, autorii în descrierea cercetării își vor anunța explicit pozițiile filosofice pentru a-și justifica deciziile metodologice (Cameron, 2021) [6].

Contextul pedagogic universitar este spațiul oportunităților de schimbare axiologică care se produc în baza atitudinilor axiologice ale cercetătorilor și a interogațiilor inerente ale comunității științifice în plan mondial și național:

- *Care sunt factorii determinanți ai schimbărilor axiologice?*
- *Ce mecanisme generează dezvoltarea identității axiologice a cercetătorilor?*
- *În ce măsură cadrele didactice sunt responsabile pentru schimbările axiologice?*
- *Ce consecințe au schimbările axiologice?*

- Care rezultate ale cercetării pedagogice au conotație axiologică?
- Ce inovații pedagogice pot contribui la renovarea axiologică a procesului de învățământ?

Dinamica schimbărilor axiologice se produce la nivelul domeniilor specifice cercetării pedagogice, formarea cadrelor didactice prin și pentru cercetare constituind miza renovării axiologice a învățământului superior orientat spre generarea schimbărilor pozitive din perspectiva noilor provocări socio-profesionale. Imperativitatea antrenării permanente a cadrelor didactice în inovarea educației a devenit o condiție a exercitării eficiente a rolurilor profesionale stabilite prin standarde de competențe pedagogice [4].

Axiologia cercetării pedagogice în învățământul superior pedagogic presupune acțiuni inerente ale planificării și implementării rezultatelor cercetării prin construcție și dezvoltare curriculară (Fig.4).

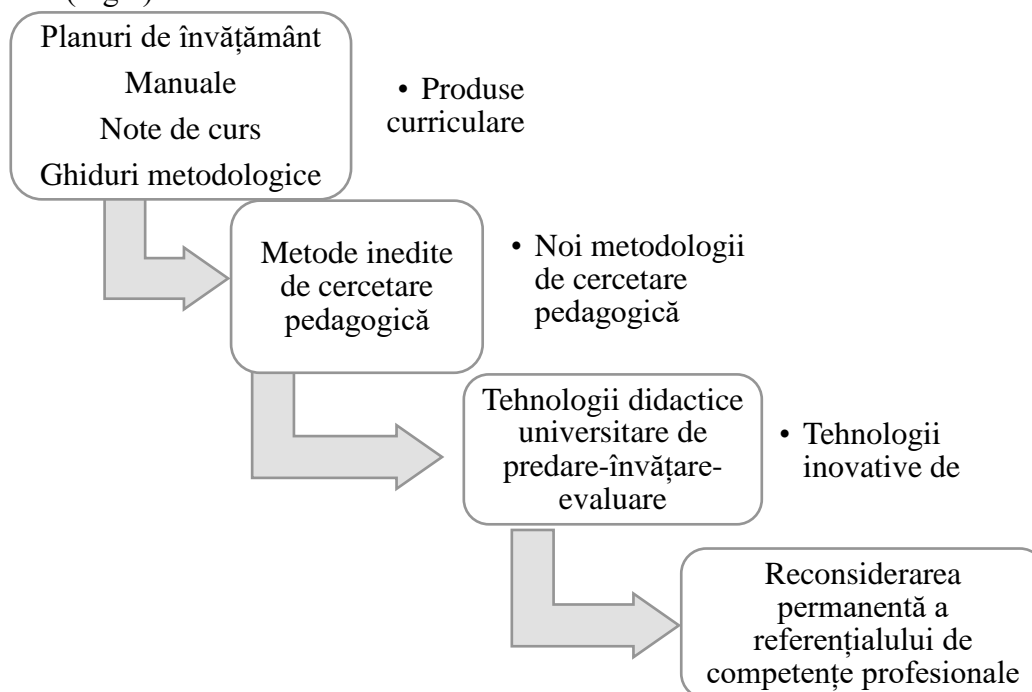

Figura 4. Direcții de valorizare a rezultatelor cercetării pedagogice în învățământul superior

Abordarea axiologică a proceselor investigaționale și de inovare pedagogică, problemă de mare complexitate procesuală, cu evident caracter plurifactorial, implică valorizarea politicilor cercetării determinând transferul inovațional al valorilor științifice în învățământul superior: *inovații de produse științifice, inovații de procese, inovații organizaționale și inovații de marketing educațional în perspectiva asigurării competitivității cadrelor didactice* [8].

În plan axiologic universitățile implementează proceduri de asigurare a eticii cercetării prin explorarea problemelor axiologice și deontologice formulând imperative axiologice. Din aceste rațiuni se insistă asupra eficientizării procesului de formare a cadrelor didactice în funcție de noile standarde socio-profesionale, pe direcția orientării spre cercetarea și renovarea paradigmei educației contemporane prin transfer inovațional al rezultatelor cercetării (produse științifice originale) în domeniul științelor educației. Argumentele relevate ridică probleme de proiectare a unor cercetări pedagogice, fertile în valori științifice și de formare continuă a profesorilor prin metodologii specifice, necesare renovării educației contemporane prin formularea unor răspunsuri articulate la exigențele politicilor în domeniul cercetării. Cercetarea pedagogică se afirmă prin dimensiuni specifice: *caracter participativ, motivare pentru*

schimbare, acțiuni coerente și contribuții simultane la cunoașterea științifică și la schimbarea pozitivă a practicii educației.

Abordarea etică în cercetarea pedagogică implică un proces continuu de învățare a responsabilităților etice ale cercetătorului, de autodezvoltare a competențelor investigaționale ale cercetătorilor, de promovare a culturii cercetării, constituind un element important al formării identității profesionale a cercetătorului. La ora actuală, autoritatea epistemică și deontologică a personalului didactic sunt întemeiate de calitatea serviciilor educaționale bazată pe integrarea rezultatelor cercetării în predare, transferul de cunoștințe și activitatea inovațională semnificativă pentru formarea profesională a specialiștilor în domeniul educației.

În concluzie, indicatorii reconsiderării axiologice a procesului de învățământ (Fig. 5) se referă la: renovarea axiologică a politicilor educației pentru finanțarea coerentă a proiectelor de cercetare fundamentale și aplicative și formarea profesională pentru cercetare; creșterea potențialului axiologic al corpului didactic din centrele, laboratoarele și institutele de cercetare, soluționarea dilemelor axiologice ale sistemului și procesului de învățământ.

Figura 5. Indicatorii reconsiderării axiologice a procesului de învățământ

Sintetizând asupra problemelor axiologice în cercetarea pedagogică subliniem actualitatea nevoii de *edificare a societății inovaționale ce constituie o semnificativă preocupare a comunității academice universitare* în procesul de realizare a funcției de cercetare-inovare-dezvoltare în spirit antreprenorial. Universitatea trebuie să devină un generator de cunoaștere științifică, catalizator de produse științifice noi și de tehnologii inovative emergente, iar rezultatele inovării necesită aplicare cu succes în afaceri. Din aceste considerente universitățile se confruntă cu presiunea de a trece la o mentalitate antreprenorială. Valorificarea politicilor educaționale inovatoare în învățământul general determină consolidarea potențialului de cercetare și transfer inovațional prin formarea inițială și continuă a cadrelor didactice pentru: *inovarea produselor științifice, inovații de proces, inovații organizaționale, inovații de marketing educațional etc. pentru a asigura competitivitatea personalului didactic în piața serviciilor educaționale*, fapt care va asigura calitatea serviciilor educaționale bazate pe integrarea rezultatelor cercetării în predare, transferul de cunoștințe și activitatea inovatoare semnificativă pentru formarea profesională a specialiștilor într-o societate bazată pe cunoaștere.

Bibliografie

1. ANTONIUK, V. Z., ALENDAR, N. I., BARTKIV, O. S., HONCHARUK, O. V. DURMANENKO, O. L. Axiological Aspect of Professional Training of Future Pedagogues. *Journal of Higher Education Theory and Practice*, 22 (6), 2022.
2. CARVALHO, A., TEIXEIRA, S.J., OLIM, L., CAMPANELLA, S., COSTA, T. Pedagogical innovation in higher education and active learning methodologies – a case study In: *Education + Training*, 2021, vol. 63, nr. 2, pp. 195-213. ISSN: 0040-0912. Disponibil: <https://doi.org/10.1108/ET-05-2020-0141>
3. CRISTEA Sorin, COJOCARU-BOROZAN M., SADOVEI L., PAPUC L. Teoria și praxiologia cercetării pedagogice. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2016, 306 p. ISBN 978-606-31-0184-7
4. ENĂCHESCU, C., *Tratat de teoria cercetării științifice*. Iași: Polirom, 2005. 480 p.
5. GRIFFIOEN, D. M. E., Groen, A., Nak, J. The Integration of Research in the Higher Education Curriculum: A Systematic Review. In: *The Higher Education Journal of Learning and Teaching*, 2019, 10 (1). <https://doi.org/10.24384/vhs6-1j85>
6. KARLIN, L. Wellcome-Research Culture. *Shift Learning*, 2019. Disponibil: <https://wellcome.org/sites/default/files/research-culture-literature-review.pdf>
7. LODHI, A. A pilot study of researching the research culture in Pakistani public universities: the academics' perspective. *University of Leeds, Leeds, UK Procedia - Social and Behavioral Sciences* 31, 2012, pp.473 – 479. Disponibil: www.sciencedirect.com
8. MILLONES-GO´MEZ P.A., Yangali-Vicente JS, Arispe-Alburqueque CM, Rivera-Lozada O, CallaVa´squez KM, Calla-Poma RD, et al. Research policies and scientific production: A study of 94 Peruvian universities. In: *PLOS ONE*, 2021, 16 (5): e0252410. Disponibil: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0252410>
9. PERINES, H. Educational Research Training in Teacher Training Programs: The Views of Future Teachers. In: *International Education Studies*, 2021, vol. 14, nr. 1, pp. 76-85. ISSN 1913-9020 E-ISSN 1913-9039 Disponibil: <https://www.ccsenet.org/journal/index.php/ies/article/view/0/44463>
10. POPA, C. *Teoria cunoașterii*. București: Editura Științifică, 1972. 227 p.
11. SMYRNOVA, T. A., BILOVA, N. K., LYENENKO, A. F., OSADCHAYA, T. V., LEVYTSKA, I. M. The axiological approach to the training of students of pedagogical universities. *Linguistics and Culture Review*, 5(S4), p. 171-182, 2021. <https://doi.org/10.37028/lingcure.v5nS4.1570>
12. TOQUERO, C.M.D. 2021 Real-world: preservice teachers' research competence and research difficulties in action research. In: *Journal of Applied Research in Higher Education*, 2021, vol. 13, nr. 1, pp. 126-148. <https://doi.org/10.1108/JARHE-03-2019-0060>
13. TUSHEVA V. The phenomenon of a future teacher's scientific-research culture under the new socio-cultural conditions. *Journal for Educators, Teachers and Trainers*, 2021, Vol. 12(1). 147 – 153.
14. <https://elifesciences.org/articles/55543>
15. <https://www.lameso.edu.mx/oaxaca/investigacion/cultura-de-investigacion/>